

با نام و یاد خدا

سوالات درس به درس

کتاب منطق

کلاس دهم انسانی

تهیه شده توسط وبسایت [بتافایل](#)

۱- منطق چگونه علمی است و منطق دانان پیرامون چه موضوعی می‌کوشند؟

پاسخ: منطق علمی است که در پی جلوگیری از خطای اندیشه است.

کوشش منطق دانان:

- بررسی انواع خطاهای ذهنی و دسته بندی آنها برای نشان دادن راه های جلوگیری از خطاها
- مشخص کردن قواعدی که باید رعایت کنیم تا دچار خطای فکری (= مغالطه، سفسطه) نشویم.

۲- چرا دانستن مغالطات برای منطق دانان لازم است؟ این ویژگی منطق شبیه چه علمی است؟

پاسخ: مغالطات همچون بیماری هایی هستند که باید از دچار شدن به آن ها بر حذر بود. لذا دانستن آنها برای منطق دانان لازم است تا بتواند با آن ها مبارزه کند. همانگونه که در علم پزشکی انواع بیماری ها و روشهای پیشگیری و درمان آنها را بیان می‌کنند.

۳- علم منطق بر چه مسأله‌ای تأکید دارد؟ هدف از آن چیست؟

پاسخ: تأکید منطق بر آموزش شیوه درست اندیشیدن است

-هدف: تا بتوانیم خطاهای ذهنی را که بی شمارند تشخیص دهیم.

۴- فعالیت اندیشیدن در ذهن انسان، چگونه فعالیتی است؟ منطق دانان در این زمینه چه کاری می‌کنند؟

پاسخ: ذهن انسان به صورت طبیعی براساس قواعدی می‌اندیشد و منطق دانان این قواعد را کشف و تدوین (نه ابداع و طراحی) کرده‌اند.

۵- اگر ذهن انسان به طور طبیعی بر اساس قواعدی می‌اندیشد، چه نیازی به خواندن منطق داریم؟

پاسخ: اگرچه ذهن به صورت طبیعی، منطقی رفتار می‌کند و بدون دانستن نام قواعد، آنها را به کار می‌گیرد اما همواره در معرض لغزش است و معمولاً در دو مورد دچار اشتباه می‌شود: استدلال های پیچیده و تعریف دقیق اصطلاحات خاص نتیجه به کارگیری علم منطق که قواعد ذهن را دسته بندی می‌کند ← تشخیص سریع تر و دقیق تر عوامل لغزش و خطاهای ذهن

۶- با ذکر یک مثال توضیح دهید چگونه منطق، علمی کاربردی است؟

پاسخ: علمی کاربردی که تبخّر در آن نیاز به تمرین و ممارست دارد و از نظر آموختن مانند دوچرخه سواری است و باید به صورت عملی فرا گرفته شود و خواندن دستورالعمل های نظری فرد را ماهر نمی‌کند.

۷- درباره تشبیه منطق به سیستم های کنترلی خودرو و شاقول بنایی توضیح دهید.

پاسخ: منطق ابزاری در خدمت سایر علوم و دانش هاست و مانند سیستم کنترلی خودروست که مقابل مشکلات به ما هشدار میدهد اما باعث حرکت خودرو نمی‌شوند یا مانند شاقول بنایی که به کارگیری آن باعث ایجاد بنای فکری مستحکمی می‌شود اما آجرها و مواد لازم از علوم دیگر تهیه می‌شود.

۸- آیا دانستن منطق تنها برای فهم فلسفه دارای اهمیت است؟ توضیح دهید.

پاسخ: دانستن منطق برای فهم فلسفه اهمیت ویژه ای دارد اما تنها برای ارزیابی اندیشه های فلسفی به کار نمی رود بلکه در سراسر زندگی به منطق نیازمندیم .

۹- تعریف و استدلال چه کمکی به ما میکنند؟

پاسخ: به کمک تعریف ، از تصور های معلوم به شناخت تصور های مجهول و به کمک استدلال از تصدیق های معلوم به کشف تصدیق های مجهول دست می یابیم .

۱۰- استدلال کردن و تعریف کردن صحیح تا چه اندازه در زندگی انسان اهمیت دارند؟

پاسخ: استدلال و تعریف اموری نیستند که تنها در تحصیل به آن نیازمند باشیم بلکه بخشی از سخنان روزانه ما را تشکیل می دهند.

۱۱- دو حیطة اصلی منطق کدام است؟

پاسخ: ۱. تعریف؛ ۲. استدلال؛

۱۲- دانش بشری به طور کلی به چند حیطة تقسیم می شود؟ نام برده و توضیح دهید.

دو حیطة: تصور و تصدیق

تصور: در این حالت به واقعیت داشتن یا نداشتن یا ارتباط یک تصور با سایر امور کار نداریم و تنها همان تصور را به ذهن می آوریم. (خطور ذهنی)

تصدیق: جملات خبری است و در آنها اوصافی را به چیزی نسبت می دهیم یا از آن سلب می کنیم.

۱۳- ویژگی تصدیقات چیست؟

پاسخ: در تصدیقات حکم و قضاوت وجود دارد.

۱۴- وقتی برای توضیح تصویری جدید، از تصورات معلوم برای شخصی استفاده میکنیم، در واقع چه کار کرده ایم؟

پاسخ: با این کار یک تصور مجهول را به کمک چند تصور معلوم تعریف کرده ایم.

۱۵- اگر بخواهیم درستی یک جمله را برای کسی اثبات کنیم، چه باید کرد؟

پاسخ: برای این کار از تصدیق های معلوم او استفاده می کنیم و از طریق استدلال درستی تصدیق جدید را به او نشان میدهیم.

۱۶- علم منطق به چند بخش اصلی تقسیم می شود؟ هر بخش به چه مطالبی می پردازد؟

دو بخش اصلی: تعریف و استدلال

۱- **تعریف:** در آن روش صحیح تعریف کردن بیان می شود و به ما کمک میکند تا از تعریف اشتباه پرهیز کنیم.

۲- **استدلال:** در آن روش صحیح استدلال کردن بیان می شود و به ما کمک می کند تا از استدلال اشتباه پرهیز نماییم.

۱۷- پیش از پرداختن به بحث تعریف و استدلال، باید با چه مباحثی آشنا شد؟

پاسخ: پیش از پرداختن به مبحث تعریف لازم است با نکاتی درباره مفاهیم و الفاظ آشنا شویم و پیش از ورود به مبحث استدلال با قضیه و اقسام آن آشنا شویم.

۱۸- جملاتی که با «چیست» پایان می پذیرند و جملاتی که با «چرا» آغاز میشوند با کدام یک از دو مبحث اصلی منطق ارتباط دارند؟

پاسخ: جملاتی که با «چیست» پایان می پذیرند به مبحث «تعریف» و جملاتی که با «چرا» آغاز می شوند به مبحث «استدلال» مربوط میشوند

۱- انسان به چه منظوری از الفاظ استفاده می‌کند؟

پاسخ: برای بیان و انتقال افکار خود به دیگران از الفاظ استفاده می‌کنیم.

۲- چرا در منطق به مبحث الفاظ توجه خاصی می‌شود؟

پاسخ: زیرا خطا در الفاظ و معنای آنها می‌تواند باعث خطا در اندیشیدن (تعریف و استدلال) شود.

۳- آیا در منطق از زبان خاصی بحث می‌شود؟ توضیح دهید.

پاسخ: منطق وابسته به زبان خاصی نیست و وارد قواعد صرف و نحوی نمی‌شویم بلکه به بررسی اصول کلی زبان (الفاظ) که باعث جلوگیری از خطای اندیشه می‌شود می‌پردازیم.

۴- منظور از «مشترب لفظی» چیست؟

پاسخ: در هر زبانی، گاه چند معنای متعدد به کمک یک لفظ واحد بیان می‌شوند. مانند لفظ «شیر» که دارای سه معنا در فارسی است. به این کلمات «مشترب لفظی» می‌گویند

۵- چه چیزی باعث مغالطه «اشتراک لفظ» می‌شود؟ این مغالطه چگونه مغالطه ای است؟

پاسخ: اشتباه گرفتن کلماتی که دارای ظاهر مشترک هستند باعث مغالطه اشتراک لفظ می‌شود
- بسیاری از لطیفه‌ها براساس اشتراک لفظ پدید آمده‌اند و این مغالطه از شایع‌ترین خطاهای ذهنی است.

۶- منظور از «دلالت مطابقی» را با مثال بیان نمایید.

پاسخ: به آن نوع دلالت لفظ بر معنا که مطابق با معنای اصلی لفظ است، «دلالت مطابقی» می‌گویند - خانه ام را فروختم. منظور تمام خانه است.

۷- منظور از «دلالت تضمینی» را با مثال بیان نمایید.

پاسخ: به آن نوع دلالت لفظ بر معنا که متضمن (دربردارنده) بخشی از معنای اصلی لفظ است، «دلالت تضمینی» می‌گویند
- خانه ام را رنگ زدم. منظور دیوار و سقف خانه است.

۸- منظور از «دلالت التزامی» را با مثال بیان نمایید.

پاسخ: به آن نوع دلالت لفظ بر معنا که بر لازمه یک شیء دلالت می‌کند، «دلالت التزامی» می‌گویند - خانه ام را دزد برد. منظور وسایل خانه است که لازمه خانه هستند.

۹- منظور از «مغالطه توسل به معنای ظاهری» چیست؟

پاسخ: به کار بردن دلالت مطابقی، به جای تضمنی و التزامی به خطایی منتهی می‌شود که آن را «مغالطه توسل به معنای ظاهری مینامند.»

۱۰- معانی را به چند صورت می‌توان به دیگران منتقل کرد؟ چگونه این موضوع منجر به خطامی‌شود؟

پاسخ: معانی به دو صورت قابل انتقالاند: کتبی و شفاهی. اشتباه در کتابت و نگارش می‌تواند باعث خطای ذهنی شود.

۱۱- منظور از «مغالطه نگارشی کلمات» چیست؟

پاسخ: عدم رعایت دقیق علائم سجاوندی یا عدم رعایت حرکات کلمات یا خطای ناشی از دیکته کلمات منجر به این مغالطه می‌شود. به همین علت بخشی از کار ویراستاران بررسی صحت این موارد است.

۱۲- منظور از «مغالطه ابهام در مرجع ضمیر» چیست؟

پاسخ: ابهام موجود در عباراتی که ناشی از مشخص نبودن مرجع ضمیر است مغالطه ابهام در مرجع ضمیر نامیده می‌شود.

۱- منظور از «مفهوم» و «مصادق» چیست؟

پاسخ: به معنای کلمات، «مفهوم» میگویند و به افراد یا اشیایی در جهان که این مفاهیم بر آن ها صدق می کنند، «مصادق» گفته می شود.

۲- منظور از «مفهوم جزئی» چیست؟

پاسخ: مفهومی که مصادق آن کاملاً مشخص است و قابلیت انطباق بر بیش از یک مورد را ندارد.

۳- مفهوم جزئی معمولاً با چه نشانه های شناخته می شود؟ مثال بزنید.

پاسخ: مفهوم جزئی معمولاً یا اسمی خاص است؛ مانند حسن، رخس، رود ارس یا با صفات اشاره «این» و «آن» همراه است؛ مانند این میز یا آن صندلی.

۴- منظور از «مفهوم کلی» چیست؟ مثال بزنید.

پاسخ: مفهومی که قابلیت انطباق بر بیش از یک مورد را دارد؛ خواه از موارد واقعی خارجی باشد یا از موارد فرضی؛ مانند میز، صندلی، دیو

۵- منظور از نسبت «تساوی» را با مثال توضیح دهید.

پاسخ: دو دایره ای که بر یکدیگر منطبق هستند مانند مصادیق انسان و متفکر

۶- منظور از نسبت «تباین» را با مثال توضیح دهید.

پاسخ: دو دایره ای که اصلاً مصادق مشترکی نداشته باشند و مباین (ناسازگار) با یکدیگر باشند. مانند مصادیق انسان و سنگ

۷- منظور از نسبت «عموم و خصوص مطلق» را با مثال توضیح دهید.

پاسخ: حالتی که مصادیق یک مفهوم عام تر و مصادیق دیگری خاص تر است. مانند آسیایی و ایرانی

۸- منظور از نسبت «عموم و خصوص من وجه» را با مثال توضیح دهید.

پاسخ: حالتی که دو مفهوم دارای مصادیق مشترک هستند اما هریک مصادیقی دارند که دیگری ندارد. مانند سفید و سنگ

۹- چهار حالتی که میان مصادیق دو مفهوم ممکن است ایجاد شود، در منطق چه نامیده می شود؟ نام ببرید.

پاسخ: نسبت های چهارگانه (نسب اربع) که عبارتند از: تساوی، تباین، عموم و خصوص مطلق، عموم و خصوص من وجه

۱۰- هنگام طبقه بندی مفاهیم، چه چیزهایی مشخص می شود؟

پاسخ: هنگامی که مفاهیمی را طبقه بندی میکنیم، وجوه اشتراک آنها با مفاهیم مشابه و وجوه افتراق آنها با مفاهیم غیر مشابه مشخص می شود.

۱۱- در دسته بندی مفاهیم چگونه عمل میکنیم؟ نسبت های چهارگانه چه نقشی در این زمینه دارند؟

پاسخ: از مفهومی عام آغاز می کنیم و به مفهومی خاص می رسیم- نسبت های چهارگانه اهمیت زیادی دارد.

۱۲- دسته بندی درست مفاهیم باید چه ویژگی هایی داشته باشد؟ مثال بزنید.

پاسخ: مفهوم کلی باید نسبت به زیر مجموعه های خود، حتما عموم و خصوص مطلق داشته باشد. و مفاهیم یک طبقه با هم تباین داشته باشند.

مثال: موجودات > موجودات مادی > جانداران > جانوران (مطلق دارند) مادی و غیرمادی، جاندار و بیجان، جانوران و گیاهان (تباین دارند)

درس چهارم

۱- انواع تعریف را نام ببرید.

پاسخ: ۱. تعریف لغوی یا لفظی

۲. تعریف مصداقی

۳. تعریف مفهومی

۲- «تعریف لغوی» چگونه بیان می‌شود؟ چند نمونه مثال بزنید.

پاسخ: بیان معنای لغوی یا نحوه شکلگیری لغوی یک مفهوم

مثال: ناجا ← نیروی انتظامی جمهوری اسلامی

فردوس: معرب کلمه فارسی پردیس

۳- در «تعریف لغوی» از چگونه لغاتی استفاده می‌شود چیست؟ نام دیگر این تعریف چیست؟

پاسخ: از لغات و اصطلاحات مترادف و آشنا استفاده می‌شود - نام دیگر آن تعریف لفظی است.

۴- برای «تعریف از طریق ذکر مصداق» چند نمونه بیان نمایید.

پاسخ: مرکبات: پرتقال، نارنگی، لیمو و ... را مرکبات می‌گویند. رودخانه: ارس، کارون، دز، کرخه و ... رودخانه هستند.

۵- در «تعریف از طریق ذکر مصداق» چگونه به تعریف مفاهیم می‌پردازیم؟

پاسخ: به ذکر نمونه‌ها یا تصاویری از مصداق مفهوم مورد نظر می‌پردازیم.

۶- «تعریف از طریق ذکر مصداق» در چه مواردی مناسب است؟

پاسخ: برای مواردی که بتوان مصداق آن مفهوم را به افراد معرفی کرد.

۷- برای «تعریف مفهومی» چند نمونه بیان نمایید.

جیوه: فلزی که در دمای طبیعی مایع است.

انسان: حیوانی که دارای قدرت تعقل است.

۸- در «تعریف مفهومی» چگونه به تعریف مفاهیم می‌پردازیم؟

پاسخ: با دسته‌بندی ویژگی‌های یک مفهوم به ویژگی مشترک با سایر مفاهیم مشابه (عام) و ویژگی خاص آن شی (افتراق، منحصر به فرد) به تعریف شیء می‌پردازیم. در این روش تعریف را با مفهوم عام آغاز می‌کنیم و سپس مفهوم خاص تر را بیان می‌کنیم.